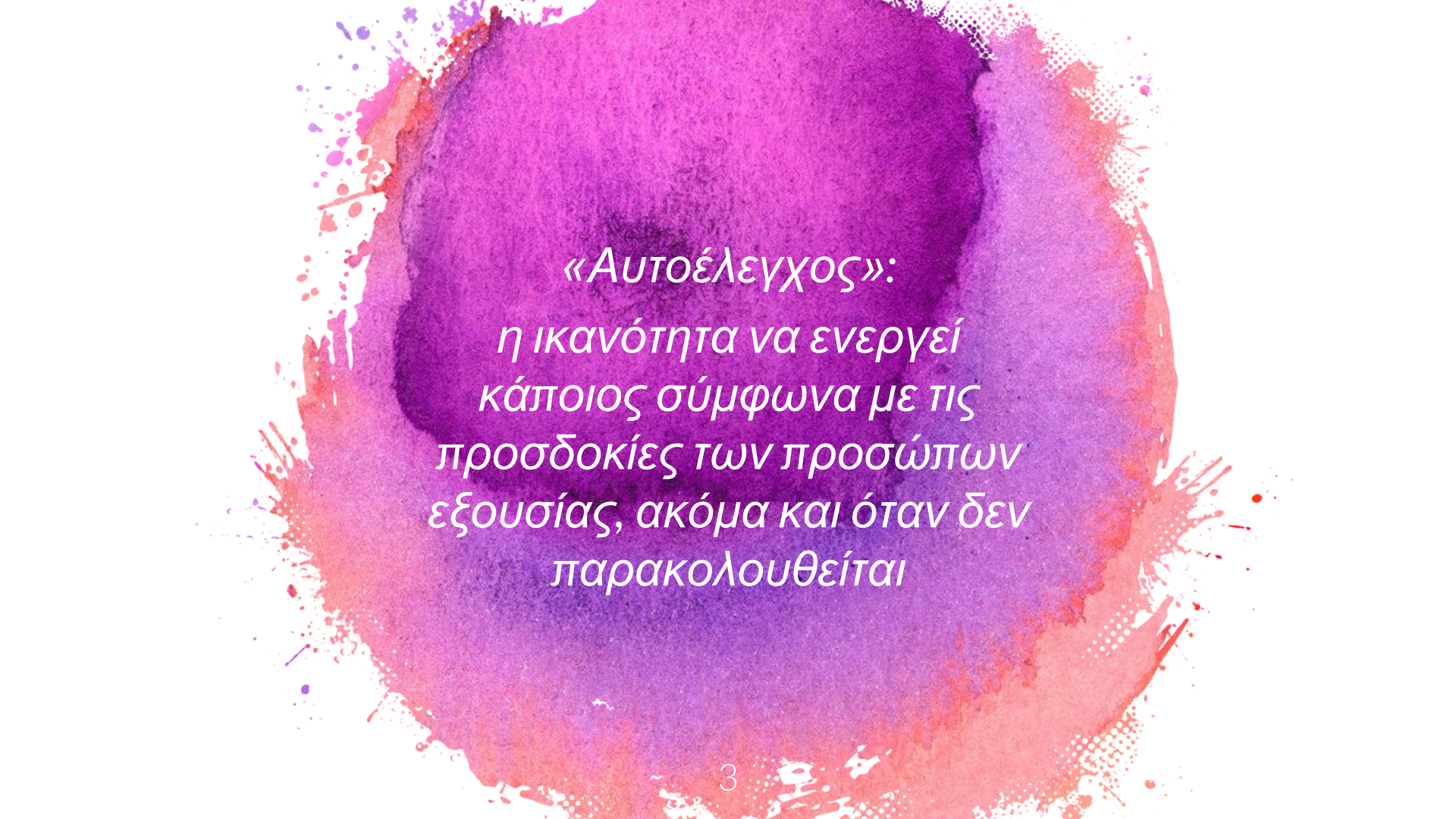

Συναισθηματική ανάπτυξη

1. «Αυτοέλεγχος»

*«Αυτοέλεγχος»:
η ικανότητα να ενεργεί
κάποιος σύμφωνα με τις
προσδοκίες των προσώπων
εξουσίας, ακόμα και όταν δεν
παρακολουθείται*

αυτοέλεγχος

- × Η ικανότητα αναστολής των πρωταρχικών παρορμήσεων, δηλαδή να μπορεί κανείς να σταματήσει και να σκεφτεί πριν ενεργήσει βρίσκεται στο κέντρο όλων των μορφών αυτοελέγχου

Τα 4 επίπεδα αναστολής

Αναστολή κίνησης

Τα παιδιά δυσκολεύονται περισσότερο να σταματήσουν μια πράξη εν εξελίξει παρά να αρχίσουν μια πράξη και δυσκολεύονται πολύ να μην ανταποκριθούν σε λεκτικές εντολές (π.χ. παιχνίδι ο Σάιμον λέει)

Αναστολή συναισθημάτων

Κατά τη νηπιακή ηλικία τα παιδιά αρχίζουν να ελέγχουν την ένταση των συναισθημάτων

Τα 4 επίπεδα αναστολής

Αναστολή των συμπερασμάτων

Τα παιδιά προσχολικής ηλικίας τείνουν να δίνουν βιαστικές απαντήσεις και να κάνουν λάθη αδυνατώντας να αναγνωρίσουν τη δυσκολία του προβλήματος –με την αύξηση της ηλικίας επιβραδύνουν το ρυθμό για να σκεφτούν βελτιώνοντας την απόδοσή τους

Αναστολή επιλογής

Τα μικρά παιδιά έχουν μειωμένη επίγνωση του γεγονότος ότι η άρνηση της άμεσης ικανοποίησης για χάρη ενός ευρύτερου μακροπρόθεσμου στόχου συχνά αποτελεί μια καλύτερη επιλογή (π.χ. πείραμα με σοκολατάκι άμεσα vs σοκολάτα πιο μετά)-Η επιλογή της αναμονής εμφανίζεται σε παιδιά από 12 ετών και άνω

Αναστολή άμεσων παρορμήσεων & ικανότητα μελλοντικού σχεδιασμού

Δοκιμασία λαβύρινθου

- × Τα παιδιά 3 ετών δεν εξετάζουν τα εμπόδια που βρίσκονται στη διαδρομή και αποτυγχάνουν στη δοκιμασία

Τα παιδιά 4-6 ετών αν και δεν πετυχαίνουν πάντα, σχεδιάζουν τη διαδρομή εκ των προτέρων σε ποσοστό 50%

Red

Is the color of blood, and because of this it has historically been associated with sacrifice, danger and courage.

Η ανάπτυξη της συμμόρφωσης στους κανόνες των ενηλίκων

➤ Μεταξύ 2,5 -6 ετών τα παιδιά αναπτύσσουν μεγαλύτερη γνωστική δεξιότητα, η οποία περιλαμβάνει και την ικανότητα προγραμματισμού και ανάπτυξης πιο συστηματικών συλλογισμών καθώς και μεγαλύτερο αυτοέλεγχο.

Αναπτύσσουν όλο και περισσότερο την ικανότητα να συμμορφώνονται στις απαιτήσεις των γονιών και στους κανόνες του πολιτισμού, ακόμα και όταν απουσιάζει ο φανερός έλεγχος

2.

«Αυτορύθμιση»

Η αυτορρύθμιση των συναισθημάτων

Ακόμη και τα πολύ μικρά βρέφη μπορούν ως ένα βαθμό να ρυθμίσουν τα συναισθήματά τους (π.χ. ηρεμούν από μόνα τους λιπιλίζοντας το δάχτυλο ή λικνίζονται ρυθμικά)

Νήπια 2-6 ετών συνεχίζουν να χρησιμοποιούν τις πιο πάνω τεχνικές, αλλά αναπτύσσουν και νέες (π.χ. κλείνουν τα μάτια τους στρέφουν το κεφάλι τους ή σκεπάζουν τα αυτιά τους για να αποφύγουν ή να περιορίσουν τις συναισθηματικά φορτισμένες πληροφορίες

Η αυτορρύθμιση των συναισθημάτων

Τα νήπια χρησιμοποιούν τη γλώσσα και τις γνωστικές τους δεξιότητες για να επανερμηνεύσουν τα γεγονότα ώστε να δημιουργήσουν μια πιο αποδεκτή εκδοχή, να καθησυχάσουν τον εαυτό τους και να του δώσουν θάρρος

Μπορεί να απομακρύνουν ή να κρυβουν αντικείμενα που τα φοβίζονται

Η αυτορρύθμιση των συναισθημάτων: Η αντιμετώπιση των πειρασμών

Σε ένα πείραμα παιδιά 3,5 -4,5 ετών μπήκαν σε ένα δωμάτιο που υπήρχε ένα πολύ εκλυστικό παιχνίδι αλλά τους απαγόρευσαν να παίξουν με αυτό. Πώς φαντάζεστε ότι αντέδρασαν; Τι έκαναν για να μπορέσουν να τηρήσουν την απαγόρευση;

Η αυτορρύθμιση των συναισθημάτων: Η αντιμετώπιση των πειρασμών

Ενεργός απασχόληση:

επιναπροσανατολισμός προσοχής μακριά από το αντικείμενο του πειρασμού (έπαιξαν με άλλα παιχνίδια)

Η στρατηγική αυτή αναπτύσσεται μεταξύ 2,5 - 5 ετών

Τα παιδιά μπορούν πιο εύκολα να αποσπασουν την προσοχή τους από τον πειρασμό όταν παίζουν μόνα τους αυξάνοντας την ενεργή απασχόληση

η εκμάθηση της κατάλληλης εκδήλωσης των συναισθημάτων

- × Τα βρέφη δεν μπορούν να ρυθμίσουν την έκφραση των συναισθημάτων τους-τα δείχνουν άμεσα κάτω από οποιεσδήποτε συνθήκες
- × Οι φροντιστές από τις πρώτες εβδομάδες προσπαθούν να διαμορφώσουν τις συναισθηματικές εκφράσεις των βρεφών, ενισχύοντας τις θετικές (τις μιμούνται) και αποθαρρύνοντας τις αρνητικές (σπάνια τις μιμούνται)

η εκμάθηση της κατάλληλης εκδήλωσης των συναισθημάτων

- × Οι γονείς μπορεί να διδάσκουν άμεσα τα παιδιά τους από τη νηπιακή τους ηλικία όταν είναι θυμωμένα με κάποιον ή όταν κάποιος τους επιτίθεται
- × Παρόλα αυτά, πριν τα 3 έτη τα παιδιά συνήθως δεν μπορούν να εκφράσουν ένα συναίσθημα που δεν νοιώθουν

Ρύθμιση συναισθημάτων & συναισθηματική ικανότητα

- × Κάθε πλευρά της συναισθηματικής ανάπτυξης περνάει από στάδια
- × Τα μεγαλύτερα παιδιά (5 ετών) έχουν μεγαλύτερη ικανότητα να αναγνωρίζουν τις συναισθηματικές καταστάσεις των άλλων, να ελέγχουν τα συναισθήματα και την εκδήλωσή τους συγκριτικά με τα μικρότερα παιδιά (3 ετών)
- × Η συναισθηματική, η κοινωνική και η γνωστική ανάπτυξη είναι αλληλένδετες

Η κοινωνικοσυναισθηματική ικανότητα

× Τα υψηλά επίπεδα ανάπτυξης στην κοινωνική και συναισθηματική σφαίρα και η ικανότητα αποτελεσματικής ανάπτυξης αυτών των προσόντων στις καταστάσεις της πραγματικής ζωής

Οι 9 δεξιότητες που συμβάλλουν στην κοινωνικοσυναισθηματική ικανότητα (Saarni, 1990) -οι περισσότερες αποκτώνται στη νηπιακή ηλικία

- × Επίγνωση προσωπικής συναισθηματικής κατάστασης
- × Ικανότητα διάκρισης των συναισθημάτων των άλλων
- × Ικανότητα να μιλά κανείς για τα συναισθήματά του με λεξιλόγιο χαρακτηριστικό του πολιτισμού του
- × Ικανότητα ενσυναισθητικής εμπλοκής στα συναισθήματα του άλλου
- × Συνηθειτοποίηση ότι μια εσωτερική κατάσταση μπορεί να μην αντιστοιχεί στις εξωτερική της έκφραση
- × Επίγνωση πολιτισμικών κανόνων έκφρασης

Οι 9 δεξιότητες που συμβάλλουν στην κοινωνικοσυναισθηματική ικανότητα (Saarni, 1990) -οι περισσότερες αποκτώνται στη νηπιακή ηλικία

- × Ικανότητα να λαμβάνει κανείς υπόψη μοναδικές προσωπικές πληροφορίες για τους άλλους όταν συμπεραίνει τη συναισθηματική τους κατάσταση
- × Ικανότητα να κατανοεί ότι η έκφραση των συναισθημάτων του μπορεί να επηρεάσει ένα άλλο πρόσωπο και να λαμβάνει υπόψη του το γεγονός αυτό κατά την παρουσίαση του εαυτού του
- × Ικανότητα να χρησιμοποιεί αυτορρυθμιστικές στρατηγικές για να τροποποιεί συναισθηματικές καταστάσεις

Βιωματική άσκηση

- × Χωριστείτε σε μικρές ομάδες
- × Αναζητήστε παραδείγματα για τον τρόπο με τον οποίο πρέπει τα παιδιά των 5 ετών να δείχνουν καθένα από τα συστατικά στοιχεία της κοινωνικοσυναισθηματικής ικανότητας που πρότεινε η Saarni (1990)

επιθετικότητα

Ορισμοί του φαινομένου της επιθετικότητας

- × Σύμφωνα με τους Dollard, Doob, Miller, Mower & Sears (1983) η επιθετική συμπεριφορά γίνεται με σκοπό να θίξει, να προκαλέσει βλάβη ή να τραυματίσει το άτομο στο οποίο απευθύνεται. Ο ορισμός αυτός βασίζεται στις συνθήκες που προηγούνται της επιθετικής συμπεριφοράς και ιδιαίτερα στην πρόθεση του δράστη να προκαλέσει βλάβη στο θύμα.
- × Η επικριτές επισημαίνουν ότι είναι ιδιαίτερα δύσκολο να εκτιμηθεί η πρόθεση ενός δράστη καθώς δεν μπορεί να παρατηρηθεί άμεσα.
- × Δεν μπορούν να θεωρηθούν επιθετικές όλες οι συμπεριφορές που προκαλούν βλάβη ή τραυματισμό στον αποδέκτη (π.χ. ένα παιδί χτυπάει κατά λάθος στο παιχνίδι ένα άλλο)

Οι επιθετικές συμπεριφορές χωρίζονται σε κατηγορίες:

- A) τη θυματοποίηση/ εκφοβισμό:
επιθετικές πράξεις που αποσκοπούν
στην καθυστόταξη του παιδιού-στόχου
- B) τη συντελεστική επιθετικότητα:
επιθετικές πράξεις που αποσκοπούν
στην ολοκλήρωση μη επιθετικών
στόχων π.χ. στην απόκτηση
αντικειμένου

Θεωρητικές προσεγγίσεις του φαινομένου της επιθετικότητας

- × Σύμφωνα με τους ψυχαναλυτές και τους εθολόγους η επιθετικότητα είναι ένστικτο εγγενές στην ανθρώπινη φύση.
- × Ο οργανισμός παράγει επιθετική ενέργεια η οποία συσσωρεύεται και στη συνέχεια εκτωνώνεται με επιθετικές πράξεις.
- × Η εκδήλωση της επιθετικής ενέργειας υπό μορφή επιθετικών συμπεριφορών θεωρείται αναπόφευκτη

Η ψυχαναλυτική θεώρηση του φαινομένου της επιθετικότητας

- × Ο Freud πρότεινε το ένστικτο του θανάτου, το οποίο επιδιώκει την παύση της ζωής και αποτελεί τη βάση των βίαιων και καταστροφικών ενεργειών
- × Μέρος της ενέργειας που αντλείται από την τροφή μετατρέπεται σε επιθετική ενέργεια η οποία εκτονώνεται περιοδικά ώστε να μην συσσωρεύεται σε επικίνδυνο βαθμό
- × Η εκτόνωση της επιθετικής ενέργειας μπορεί να γίνει είτε με κοινωνικά αποδεκτό τρόπο (π.χ. έντονο παιχνίδι, δουλειά, άθληση) είτε μέσω λιγότερο αποδεκτών ενεργειών (π.χ. λεκτική ή σωματική επίθεση)
- × Η επιθετική ενέργεια μπορεί επίσης να στραφεί εναντίον του εαυτού (π.χ. αυτοτιμωρία, αυτοκτονία)

Η θεώρηση του φαινομένου της επιθετικότητας από τους εθολόγους

- × Ο εθολόγος Lorenz (1966) αντιμετώπιζε την επιθετικότητα ως ένστικτο, σύμφυτο στους ανθρώπους και στα ζώα, το οποίο κατευθύνεται συχνά εναντίον των μελών του ίδιου είδους
- × Ειδική ενέργεια για αυτό το ένστικτο συσσωρεύεται και απελευθερώνεται από τα κατάλληλα απελευθερωτικά ερεθίσματα
- × Όταν η ενστικτώδης συμπεριφορά δεν έχει την ευκαιρία να εκδηλωθεί για πολύ καιρό γίνεται υπερχείλιση της ενέργειας και εκδηλώνεται παρά την απουσία απελευθερωτικών ερεθισμάτων
- × Η ένταση της επιθετικότητας εξαρτάται από την ποσότητα της συσσωρευμένης ενέργειας και την ισχύ του συγκεκριμένου απελευθερωτικού ερεθίσματος

Η συμπεριφοριστική θεώρηση του φαινομένου της επιθετικότητας

- × Σύμφωνα με τη συμπεριφοριστική κατεύθυνση οι επιθετικές συμπεριφορές αποτελούν μια ειδική κατηγορία κοινωνικής συμπεριφοράς και είναι αποτέλεσμα μάθησης. Η επιθετικότητα ορίζεται είτε από τις συνθήκες που ισχύουν πριν την εκδήλωσή της και δείχνουν τις προθέσεις του θύτη είτε βάση των επιπτώσεών της στον αποδέκτη της συμπεριφοράς
- × Η συμπεριφοριστική θεωρία των ορμών υποστηρίζει ότι η επιθετική συμπεριφορά κινητοποιείται από εσωτερικές ορμές που πυροδοτούνται από εξωτερικά ερεθίσματα
- × Σύμφωνα με την υπόθεση της ματαίωσης- επιθετικότητας η εμφάνιση της επιθετικότητας προϋποθέτει την εμπειρία της ματαίωσης- Η ματαίωση οδηγεί πάντα σε κάποια μορφή επιθετικότητας

Η συμπεριφοροπροστική θεώρηση του φαινομένου της επιθετικότητας

- × Ο Miller (1941) υποστήριξε ότι η επιθετικότητα δεν είναι η μοναδική αντίδραση στη ματαίωση αλλά η επιθετική συμπεριφορά είναι πάντα αποτέλεσμα κάποιας ματαίωσης, κάτι που δεν επαληθεύτηκε ερευνητικά
- × Ο Berkowitz (1974) υποστήριξε ότι η εμπειρία της ματαίωσης οδηγεί το άτομο σε μια κατάσταση εγρήγορσης και θυμού, αλλά προκειμένου να εκδηλωθεί επιθετικότητα είναι απαραίτητη η παρουσία ερεθισμάτων που έχουν ήδη συνδεθεί με θυμό ή επιθετικότητα στο παρελθόν (π.χ. παιχνίδια-όπλα, επιθετικά πρότυπα συμπεριφοράς), σύμφωνα με τις αρχές της κλασικής εξαρτημένης μάθησης

Η ερμηνεία της επιθετικότητας με βάση την θεωρία της κοινωνικής μάθησης

- × Ο Bandura (1991) υποστήριξε ότι η επιθετική συμπεριφορά δεν προκαλείται από εσωτερικές ορμές, δίνοντας έμφαση σε περιβαλλοντικές και γνωστικές παραμέτρους και στους μηχανισμούς της αυτορρύθμισης
- × Το παιδί μαθαίνει επιθετικές συμπεριφορές μέσω της παρατήρησης και μίμησης προτύπων (π.χ. γονείς, συνομήλικοι, ΜΜΕ, κοινωνία)
- × Η προσοχή καθορίζει το βαθμό στον οποίο το παιδί θα προσέξει το πρότυπο, τα χαρακτηριστικά του προτύπου στα οποία θα επικεντρωθεί η προσοχή του και την ακρίβεια καταγραφής των παρατηρήσεών του
- × Η διατήρηση των παρατηρήσεων στη μνήμη στηρίζεται στη νοητική τους αναπαράσταση και επανάληψη

Η ερμηνεία της επιθετικότητας με βάση την θεωρία της κοινωνικής μάθησης

- × Στη συνέχεια το παιδί θα πρέπει να αναπαραγάγει κινητικά (μίμηση) όσες συμπεριφορές έχει παρατηρήσει και αποθηκεύσει στη μνήμη
- × Τα κίνητρα της συμπεριφοράς καθορίζουν αν τα όσα έχει μάθει το παιδί μεταφραστούν σε πράξη
- × Όταν το παιδί παρατηρεί ένα πρότυπο, εκτός από τις συμπεριφορές μαθαίνει και τις συνέπειές τους
- × Η ενίσχυση δια αντιπροσώπου θα καθορίσει αν το παιδί μιμηθεί το πρότυπο (αν το πρότυπο τιμωρήθηκε, δεν θα επαναλάβει επιθετικές πράξεις, αν επιβραβεύτηκε, θα τις μιμηθεί)
- × Η ικανότητα του ατόμου να θέτει στόχους και εσωτερικές προδιαγραφές και να αξιολογεί τη συμπεριφορά του βάσει του βαθμού επίτευξής τους επηρεάζει τη διατήρηση των επιθετικών συμπεριφορών

Η ερμηνεία της επιθετικότητας με βάση την θεωρία της κοινωνικής μάθησης

- × Η ικανότητα του ατόμου να θέτει στόχους και εσωτερικές προδιαγραφές και να αξιολογεί τη συμπεριφορά του βάσει του βαθμού επίτευξής τους επηρεάζει τη διατήρηση των επιθετικών συμπεριφορών
- × Το άτομο ρυθμίζει μόνο του τη συμπεριφορά του μέσω του μηχανισμού της αυτοενίσχυσης- αυτοτιμωρίας
- × Όταν οι επιθετικές πράξεις αξιολογούνται θετικά, το άτομο συμπεριφέρεται επιθετικά γιατί νοιώθει υψηλή αυτοεκτίμηση, περηφάνεια και ικανοποίηση
- × Οι περισσότεροι άνθρωποι αξιολογούν αρνητικά τις επιθετικές συμπεριφορές γιατί νοιώθουν ενοχές και ντροπή, οπότε τις αποφεύγουν

Η ερμηνεία της επιθετικότητας με βάση την θεωρία της κοινωνικής μάθησης

× Ηθική απεμπλοκή: μη επιθετικά παιδιά δρουν επιθετικά καθώς η ηθική απεμπλοκή τους επιτρέπει να δικαιολογήσουν στον εαυτό τους πράξεις που διαφορετικά θα αξιολογούσαν αρνητικά μέσω των παρακάτω διεργασιών:

1. Γνωστική αναδόμηση: υποβάθμιση της σοβαρότητας της επιθετικής πράξης μέσω σύγκρισης με πιο κατακριτέες πράξεις άλλων ατόμων
 2. Διάχυση της ευθύνης: σε ομάδα ατόμων που δρα επιθετικά η ατομική ευθύνη είναι μικρότερη καθώς διαχέεται στα μέλη της ομάδας
 3. Τρόπος αντίληψης του θύματος από θύτη: υποβάθμιση αξίας θύματος
 4. Απόδοση ευθύνης για επιθετική πράξη στο θύμα: ο θύτης πιστεύει ότι το θύμα αξίζει αυτά που του συμβαίνουν
- Όταν οι γονείς και οι εκπαιδευτικοί δεν αντιδρούν στο μηχανισμό της ηθικής απεμπλοκής, τα παιδιά μαθαίνουν να τον χρησιμοποιούν για να δικαιολογήσουν τον εαυτό και τις πράξεις τους

Η ερμηνεία της επιθετικότητας με βάση τη κοινωνικογνωστική θεωρία επεξεργασίας πληροφοριών που αναφέρονται σε κοινωνικά ερεθίσματα

- × Ο τρόπος που θα αντιδράσει ένα άτομο στη ματαίωση ή σε πιθανή πρόκληση δεν εξαρτάται τόσο από τα κοινωνικά ερεθίσματα που θα δεχθεί από το περιβάλλον όσο από τον τρόπο γνωστικής επεξεργασίας και ερμηνείας αυτών των ερεθισμάτων
- × Όταν ένα παιδί εισέρχεται σε μια κοινωνική κατάσταση φέρνει μαζί του εμπειρίες από προηγούμενες καταστάσεις που είναι αποθηκευμένες στη μνήμη και έχει συνήθως κάποιο στόχο (π.χ. να κάνει φίλους, να διασκεδάσει).

Η ερμηνεία της επιθετικότητας με βάση τη κοινωνικογνωστική θεωρία επεξεργασίας πληροφοριών που αναφέρονται σε κοινωνικά ερεθίσματα

- × Αν συμβεί ένα απρόοπτο γεγονός, θα το ερμηνεύσει και θα αντιδράσει σε αυτό βάσει της ακόλουθης γνωστικής επεξεργασίας πληροφοριών:
 1. Αποκωδικοποίηση πληροφοριών που αφορούν το γεγονός π.χ. Γιατί ένα παιδί με χτύπησε στη πλάτη; Προσοχή στις αντιδράσεις του για να αποκαλύψει τις προθέσεις του
 2. Ερμηνεία πληροφοριών: σύγκριση πληροφοριών με παλαιότερες σχετιζόμενες με παρελθούσες εμπειρίες-απόφαση για προθέσεις παιδιού
 3. Αναζήτηση κατάλληλης αντίδρασης: αναζήτηση εναλλακτικών τρόπων αντίδρασης
 4. Απόφαση για κατάλληλο τρόπο αντίδρασης: βάσει της αξιολόγησης των επιπτώσεων κάθε πιθανής αντίδρασης
 5. Εκδήλωση αντίδρασης που επιλέχθηκε από το παιδί

Η ερμηνεία της επιθετικότητας με βάση τη κοινωνικογνωστική θεωρία επεξεργασίας πληροφοριών που αναφέρονται σε κοινωνικά ερεθίσματα

- × Τα παιδιά αντιδρούν διαφορετικά στις κοινωνικές καταστάσεις γιατί διαφέρουν ως προς τις παρελθούσες εμπειρίες και ως προς την ικανότητα για γνωστική επεξεργασία των πληροφοριών που αναφέρονται σε κοινωνικά ερεθίσματα
- × Τα επιθετικά παιδιά μπορεί να αντιδράσουν βίαια γιατί βάσει των προηγούμενων εμπειριών θεωρούν ότι οι συνομήλικοι είναι εχθρικοί μαζί τους
- × Όταν έχουν να αντιδράσουν στη συμπεριφορά ενός παιδιού που η πρόθεσή του είναι ασαφής ψάχνουν να βρουν πληροφορίες που αποδεικνύουν την προσδοκία τους αποδίδοντας συχνά λανθασμένα εχθρική πρόθεση
- × Άρα δρουν επιθετικά, τα άλλα παιδιά το αντιλαμβάνονται ως πρόκληση και ανταποδίδουν την επιθετικότητα, ενισχύοντας την προσδοκία του επιθετικού παιδιού-φαύλος κύκλος

Η ερμηνεία της επιθετικότητας με βάση τη κοινωνικογνωστική θεωρία επεξεργασίας πληροφοριών που αναφέρονται σε κοινωνικά ερεθίσματα

- × Η γνωστική επεξεργασία κοινωνικών ερεθισμάτων καθοδηγείται από λανθασμένες γνωστικές δομές, οι οποίες είναι αποθηκευμένες στη μνήμη (γνωστικά σχήματα, σενάρια, εσωτερικά μοντέλα επεξεργασίας)
- × Οι άνθρωποι αναπαριστούν σε σχηματική μορφή αναμνήσεις γεγονότων, οι οποίες δημιουργούν ισχυρές προσδοκίες που επηρεάζουν τον τρόπο που ερμηνεύουν τα κοινωνικά ερεθίσματα
- × Από μικρά τα παιδιά μαθαίνουν σενάρια (εξειδικευμένα στερεότυπα σχήματα) σχετικά με τον τρόπο που εκτυλίσσονται τα γεγονότα σε περιπτώσεις επιθετικής συμπεριφοράς
- × Τα σενάρια περιλαμβάνουν πληροφορίες για τις συνθήκες που προηγούνται της επιθετικής πράξης, λεπτομέρειες για το πλαίσιο και για τις ίδιες τις συμπεριφορές και τις πιθανές τους συνέπειες
- × Τα επιθετικά παιδιά έχουν ευκολότερη πρόσβαση σε σενάρια που αναφέρονται σε επιθετικά γεγονότα

η επιθετική συμπεριφορά σύμφωνα με το γνωσιακό-οικολογικό μοντέλο

- × η επιθετική συμπεριφορά είναι το προϊόν της αλληλεπίδρασης μέσα στο χρόνο μεταξύ προδιαθέσεων (π.χ. παρορμητισμός), κοινωνικών παραγόντων (π.χ. κοινοτική βία) και καταστασιακών υποκινητών (π.χ. στρες).
- × Αυτοί οι βιοψυχοκοινωνικοί παράγοντες κινδύνου οδηγούν τα άτομα να στηρίζονται σε επιθετικές αντιδράσεις μέσω κοινωνικο-γνωστικών μηχανισμών επεξεργασίας των πληροφοριών, όπως το σενάριο, το οποίο έχει την μορφή αυτόματων σκέψεων που αποκτώνται μέσω παρατήρησης ή άμεσης μάθησης, ενεργοποιείται από εσωτερικά ή εξωτερικά ερεθίσματα και καθορίζει την ακολουθία με την οποία κάποιος πιστεύει ότι είναι πιθανό να συμβούν κάποια γεγονότα και τις συμπεριφορές τις οποίες θεωρεί κατάλληλες ή δυνατές σε μια δεδομένη κατάσταση.

× **Η Διαταραχή της Διαγωγής** χαρακτηρίζεται από συμπεριφορές οι οποίες παραβιάζουν τα δικαιώματα των άλλων, όπως ψέματα, κλοπές ή απάτες.

- × Το βασικό χαρακτηριστικό της **Εναντιωτικής Προκλητικής Διαταραχής** αυτής είναι μια συμπεριφορά που επανειλημμένα την χαρακτηρίζει η ανυπακοή, η αρνητική στάση, η προκλητικότητα, η εναντίωση και η εχθρότητα.
- × Το άτομο με τη διαταραχή αυτή παρουσιάζεται ισχυρογνώμων, ενοχλείται εύκολα, δεν δέχεται συμβουλές και οδηγίες, δεν θέλει να υποχωρήσει ή να συμβιβαστεί, προκαλεί, δοκιμάζει όρια της υπομονής των άλλων, συχνά θυμώνει ή χάνει την ψυχραιμία του.

Εξελικτική πορεία του φαινομένου της επιθετικότητας και των διαταραχών διαγωγής

- × Η επιθετικότητα αποτελεί ένα φυσιολογικό φαινόμενο που μεταβάλλεται κατά τη διάρκεια της ανάπτυξης του παιδιού τόσο ως προς τη μορφή εκδήλωσης όσο και ως προς τα κοινωνικά ερεθίσματα που το προκαλούν
- × Τα ξεσπάσματα θυμού των μικρών παιδιών μειώνονται κατά τη διάρκεια της προσχολικής ηλικίας και σχεδόν εξαφανίζονται μέχρι τα 4 έτη
- × Η προσπάθεια αντεκδίκησης στις περιπτώσεις που το παιδί δεχτεί επίθεση από άλλο παιδί ή ματαιωθεί αυξάνει μετά τα 3 έτη

Εξελικτική πορεία του φαινομένου της επιθετικότητας και των διαταραχών διαγωγής

- × Τα κοινωνικά ερεθίσματα που προκαλούν επιθετικότητα διαφέρουν ανάλογα με ηλικία:

Τα παιδιά 2-3 ετών συμπεριφέρονται επιθετικά όταν οι γονείς τους προσπαθούν να τα περιορίσουν και να ασκήσουν τον ρόλο τους

Τα παιδιά 2-3 ετών μπορεί να κλωτσήσουν ή να χτυπήσουν. Η επιθετικότητά τους είναι συντελεστική και αποσκοπεί στην απόκτηση ή διατήρηση κάποιου παιχνιδιού/ αντικειμένου

Τα μεγαλύτερα παιδιά συμπεριφέρονται επιθετικά όταν μαλώσουν με τα αδέρφια τους ή άλλα παιδιά. Επιτίθενται σπανιότερα σωματικά αλλά χρησιμοποιούν λεκτική επιθετικότητα (κοροιδεύουν, βρίζουν). Η επιθετικότητα αυτή είναι εχθρική και σκοπεύει στο να προκαλέσει βλάβη στο άλλο παιδί

Εξελικτική πορεία του φαινομένου της επιθετικότητας και των διαταραχών διαγωγής

- × Οι ατομικές διαφορές στην επιθετικότητα εμφανίζουν διαχρονική σταθερότητα ανταγωνιζόμενες την νοημοσύνη.
- × Η διαχρονική συνάφεια της επιθετικότητας από 6 μηνών έως 21 ετών κυμαίνεται από 0,40 έως 0,70 ανάλογα με την έρευνα. Οι μελέτες αφορούν επιθετικές συμπεριφορές που βρίσκονται μέσα στα πλαίσια της φυσιολογικής συμπεριφοράς για την ηλικία και το φύλο του παιδιού.
- × Η ταυτόχρονη εμφάνιση πολλών επιθετικών συμπεριφορών, η σοβαρότητα, η συχνότητα και η διάρκεια της εμφάνισής τους καθώς και η εκδήλωσή τους σε διαφορετικά πλαίσια (π.χ. σπίτι, σχολείο, κοινότητα) αποτελούν κριτήρια για τη διάγνωση των διαταραχών διαγωγής

Εξελικτική πορεία του φαινομένου της επιθετικότητας και των διαταραχών διαγωγής

- × Πολλά συμπτώματα της διαταραχής διαγωγής και της εναντιωματικής προκλητικής διαταραχής είναι πολύ συχνά σε μεγάλο αριθμό παιδιών και εφήβων, θεωρούνται φυσιολογικά και ξεπερνιούνται με την πάροδο του χρόνου
- × Η διάγνωση είναι έγκυρη μόνο όταν προέρχεται από ειδικούς ψυχικής υγείας
- × Υπάρχει σημαντική διαχρονική σταθερότητα μεταξύ της ανυπακοής, της προκλητικής συμπεριφοράς απέναντι σε ενηλίκους, της επιθετικής συμπεριφοράς προς συνομιλήκους, της παρορμητικής και υπερκινητικής συμπεριφοράς στη προσχολική ηλικία και των πιο σοβαρών προβλημάτων συμπεριφοράς στη σχολική ηλικία

Εξελικτική πορεία του φαινομένου της επιθετικότητας και των διαταραχών διαγωγής

- × Αν και τα περισσότερα παιδιά με διαταραχή διαγωγής ξεπερνούν τα προβλήματά τους μέχρι το τέλος της εφηβείας, 40% των παιδιών εμφανίζουν αντικοινωνική συμπεριφορά ή αντικοινωνική διαταραχή προσωπικότητας ως ενήλικοι.
- × Περίπου 75-90% των ενηλίκων με αντικοινωνική συμπεριφορά είχαν διαταραχή διαγωγής ως παιδιά
- × Οι διαταραχές διαγωγής μπορεί να έχουν πρώιμη ή όψιμη έναρξη
- × Η κλινική εικόνα και η πρόγνωση εξαρτώνται από τον χρόνο έναρξης

Εξελικτική πορεία των διαταραχών διαγωγής

- × Πρώιμη έναρξη: 8-10 έτη
- × Βρεφική ηλικία: συνήθως αγόρια, δύσκολη ιδιοσυγκρασία, δυσκολίες προσαρμογής στις αλλαγές, ακανόνιστοι ρυθμοί στον ύπνο και τη διατροφή, υψηλό επίπεδο δραστηριότητας, χαμηλή ανοχή στη διέγερση και στη σωματική επαφή.
- × Προσχολική ηλικία: ανυπακοή, χαμηλή ανοχή στη ματαίωση, έντονη επιθετικότητα & δυσκολίες στις σχέσεις με συνομηλίκους
- × Σχολική ηλικία: συμπτώματα εναντιωματικής-προκλητικής διαταραχής, επιθετική συμπεριφορά προς συνομηλίκους, διαταραγμένες σχέσεις με συνομηλίκους, απορρίπτονται από αυτούς.
- × Εφηβεία: ψέμματα, αύξηση βίαιων εκρήξεων επιθετικότητας, κλοπές, σκασιαρχείο, φυγή από σπίτι, κατάχρηση αλκοολ και ουσιών, πρώιμες σεξουαλικές σχέσεις

Εξελικτική πορεία των διαταραχών διαγωγής

- × Όσο νωρίτερα εκδηλώνονται τα προβλήματα συμπεριφοράς στα αγόρια τόσο πιο πιθανόν είναι να εμφανίσουν αντικοινωνική συμπεριφορά ή αντικοινωνική διαταραχή προσωπικότητας ως ενήλικες
- × Η πρώιμη έναρξη των διαταραχών διαγωγής παρουσιάζει συννοσηρότητα με ΔΕΠ-Υ, με συναισθηματικές διαταραχές, με διαταραχές λόγου και με νευροψυχολογικές διαταραχές συνδεόμενες με δυσκολία στη συγκέντρωση και χαμηλή νοημοσύνη

Εξελικτική πορεία των διαταραχών διαγωγής

- × Όψιμη έναρξη: 13 ετών, ίδια συχνότητα στα 2 φύλα
- × Τα παιδιά που δεν εμφανίζουν συμπτώματα πριν τα 10 έτη είναι λιγότερο επιθετικά συγκριτικά με αυτά που έχουν πρόωμη έναρξη και έχουν καλύτερες σχέσεις με συνομηλίκους
- × Η όψιμη έναρξη δεν συνδέεται με νευροψυχολογικές διαταραχές, χαμηλή νοημοσύνη και προβλήματα στη σχολική επίδοση
- × Η πρόωρη εφηβεία σε συνδυασμό με τη γνωστική ανωριμότητα πιθανόν εκθέτει τα παιδιά σε καταστάσεις που αυξάνουν τον κίνδυνο εκδήλωσης παραβατικής ή αντικοινωνικής συμπεριφοράς
- × Τα συμπτώματα είναι «καλοήθη» και συνήθως ξεπερνιούνται στο τέλος της εφηβείας